

Boven: Het Omroepkoor
Onder: Het Radio Filharmonisch Orkest

14 juni Amsterdam, Concertgebouw,
20.15 uur

NOS-radio-productie

Michaels Jugend

Karlheinz Stockhausen

muzikale leiding Karlheinz Stockhausen
klankregie Peter Eötvös

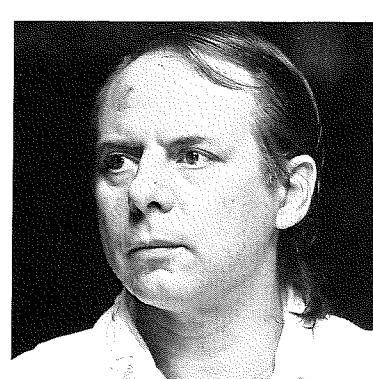
Michaels Heimkehr

Karlheinz Stockhausen

muzikale leiding Peter Eötvös
klankregie Karlheinz Stockhausen

Koor Omroepkoor
Dirigent Peter Serpenti
Orkest Radio Filharmonisch Orkest
Onzichtbaar koor Koor van de W.D.R.-Köln
(16-kanaals-opname o.l.v.
Karlheinz Stockhausen)

klanktechniek Volker Müller, Günther Engels

Karlheinz Stockhausen

Michaels Jugend

'Michaels Jugend' is de eerste akte van het muziekdramatisch werk *Donnerstag*, uit de cyclus voor de zeven dagen van de week, getiteld *Licht*. Deze eerste akte heeft drie scènes, die zonder onderbreking in elkaar overgaan: **Kindheit**, **Mondeva** en **Examen**. In een concertante uitvoering duurt deze akte ± 54 minuten.

Michael

als stem Robert Gambill, tenor

als instrument Markus Stockhausen, trompet

als persoon Michèle Noiret, dans

Eva

(moeder en Mondeva)

als stem Annette Meriweather, sopraan

als instrument Suzanne Stephens, bassethoorn

als persoon Elizabeth Clarke, dans

Luzifer

(vader)

als stem Matthias Hölle, bas

als instrument Mark Tezak, trombone

als persoon Alain Louafi, dans/mime

Begeleidster Majella Stockhausen, piano

van Michael

(in Examen)

Arts, Verplegers stomme rollen

Onzichtbare koren

zingen als in een lichte horizon rondom de toehoorders; onzichtbare trompetten, bassethoorns en trombones spelen een zacht akkoord.

Muziek, tekst, choreografie, regie, beweging en gebaren zijn gecomponeerd, geschreven en ontworpen door Karlheinz Stockhausen. De tekst van de koren uit de verte – in het Hebreeuws en Duits, maar eigenlijk te ver weg om verstaanbaar te zijn – komt uit 'Mozes Hemelvaart', uit de 'Apocalyps van Baruch' (in het Syrisch) en uit het 'Testament van Levi'.

Inhoud

Kindheit

Michael een kind van arme ouders toont al vroeg over bijzondere gaven te beschikken. Van zijn moeder leerde hij zingen en grappen maken; wanneer hij zich in het lichaam van een danseres vermenigvuldigt leert hij ook te dansen en het verleid te worden. Van zijn vader, die leraar is, leert hij het bidden, jagen, schieten en toneelspelen. In zijn ouderlijk huis maken Eva en Luzifer zich zorgen:

– ein Mädchen –

– noch ein Junge –

– wir haben kein Geld mehr –

– ist die Jagd nicht zu teuer –

– du hast was mit dem Pastor ... warst schon keine Jungfrau mehr, als wir heirateten –

De moeder probeert zelfmoord te plegen, wordt gek en komt in een inrichting waar ze wordt mishandeld. De vader verliest zijn jongste zoon, zijn 'Hermännchen', hij raakt aan de drank en komt in de oorlog terecht.

Mondeva

Een sterrenmeisje – half vogel/half vrouw en met een bassethoorn – verschijnt aan Michael. Hij wordt ongelofelijk verliefd op haar, Mondeva of het maanmeisje, Luneva of de zilversnavel. Terwijl hij bij zijn erotische spelletjes met het meisje ook de techniek van haar muziek ontdekt, wordt de moeder in de inrichting door een arts gedood en de vader aan het front doodgeschoten.

Mondeva verdwijnt, als getuige van het moois onder de mensenkinderen.

Examen

Eva en Luzifer verschijnen weer maar ze zijn helemaal veranderd.

Ze komen op als twee personen (een danseres en een danser/mimespeler) met twee stemmen (een sopraan en een bas) en vormen zo een vierkoppige jury die Michael oproept voor een examen.

Michael herkent zijn ouders niet.

Examen I:

Michael schildert zijn jeugd, als zanger in de rol van zijn moeder.

De jury spreekt in het kommentaar zijn bevreemding uit over Michaels kunstuitingen.

Examen II:

Michael schildert zijn jeugd, als trompettist in de rol van zijn vader.

Mondeva verschijnt, onzichtbaar voor de jury, in de lucht als

Michaels engelbewaarder. De jury spreekt verbazing uit over het

virtuoze spel, is verschrikt over de aanvallen die hij doet, maar heeft sympathie voor zijn levensverhaal.

Examen III:

Michael schildert zijn jeugd als danser in de rol van kind. Hij treedt in drie gestalten op, zingend, dansend en trompetspelend. Soms verdwijnt hij in zijn rol van zanger of trompettist bliksemsnel om later op een andere plaats weer op te duiken. De jury raakt buiten zichzelf van enthousiasme en verstijft dan plotseling in extatische betovering: 'Aufgenommen! Selbstverständlich aufgenommen!!'

De kleuren van *Donnerstag* – in het totaalkunstwerk *Licht* de Michaelstag – zijn blauw, de nevenkleuren zijn purper en violet. Het Michaels-teken bestaat uit drie blauwe in elkaar verstrengelde ringen op een wit veld, met een Michaels-kruis, op elke uitloper voorzien van drie lelies, op de drie ringen.

De hoofdkleur van Eva is helgroen, de nevenkleuren zijn gebroken wit, opaalgeel en zilver.
De hoofdkleuren van Luzifer zijn ijsblauw en blauwgroen, de nevenkleuren zijn donkergroen, donkerblauw en grijs.

Het gedeelte 'Kindheit' is opgedragen aan de dichteres Recha Freier uit Jerusalem. Zij heeft de compositie-opdracht voor Michaels Jugend gegeven t.g.v. het 5e Testimonium van Israel, tijdens welke festiviteit 'Kindheit' in wereldpremière ging, en wel op 16 oktober 1979 in het Jerusalem Theater (herhaling op 20 oktober 1979 in het Tel-Aviv Museum).

Mondeva is opgedragen aan Suzanne Stephens, voor wie ook alle bassethoorn-passages uit 'Donnerstag' zijn geschreven.
Het driedelige 'Examen' is opgedragen aan mijn dochter Majella Stockhausen, t.g.v. haar 18de verjaardag. Zij heeft bij alle uitvoeringen die van dit werk tot nu toe hebben plaatsgevonden als begeleidster van Michael de pianopartij gespeeld.

Festival uit Michaels Heimkehr

Festival is de eerste scene van de derde akte van het muziek-dramatische werk

Donnerstag, uit de cyclus voor de zeven dagen van de week, getiteld *Licht*. In een semi-scenische uitvoering duurt deze scene ± 46 minuten.

Michael

als stem Michael Rosness, tenor

als instrument Markus Stockhausen, trompet

als persoon Michèle Noiret, dans

Eva

als stem Annette Meriweather, sopraan

als instrument Suzanne Stephens, bassethoorn

als persoon Elizabeth Clarke, dans

Luzifer

als stem Matthias Hölle, bas

als instrument Mark Tezak, trombone

als persoon Alain Louafi, dans/mime (duivel)

Twee jongens Hugo Read, Simon Stockhausen, sopraansaxofoon

Een beeldend kunstenaar Mary Bauermeister (met drie lichtcomposities)

Een oude vrouw

Een bode

Vijf koorformaties (live)

Orkest

Onzichtbare koren

zingen rondom de toehoorders

Muziek, tekst, choreografie, regie, beweging en gebaren zijn gecomponeerd, geschreven en ontworpen door Karlheinz Stockhausen. Alleen de vier teksten van de onzichtbare koren zijn ontleend aan traditionele Hebreeuwse teksten:

eerste tekst (gezongen in het Hebreeuws)

Das Weltgericht

(uit 'Mozes' Hemelvaart')

Und dann erscheint mein Reich
über allen meinen Wesen
und dann wird das Ende des Satans sein
mit ihm entflieht der Kummer

denn GOTT des Himmels stehet auf
vom Throne seines Reiches
und es bebt die Erde
die Sonne gibt kein Licht
und die Hörner des Mondes brechen auseinander
und der Kreis der Sterne wird verwirrt
und Du Mensch wirst glücklich
und erhöhen wird Dich GOTT

- tweede tekst (gezongen in het Duits)

Endzeit

(uit de 'Apocalyps van Baruch')

Wunderbare Dinge erscheinen
zu ihrer Zeit
Dann sehen sie die Welt
die ihnen vorher unsichtbar
sie sehen auch die Zeit
die ihnen jetzt verborgen ist
Sie wohnen in den Höhen
den Sternen gleich
Sie kleiden sich in Schönheit
bis zur Pracht
vom Lichte bis zum Strahlenglanz

- derde tekst (gezongen in het Hebreeuws)

Endzeit

(uit de 'Apocalyps van Baruch')

Und dann steigt herab Heilung wie Tau
und Sorge Trübsal Seufzer schwinden von den Menschen
und Freude wandert auf der ganzen Erde
die Tiere des Feldes kommen aus dem Walde
und lassen sich vom kleinen Kinde führen.

- vierde tekst (gezongen in het Hebreeuws)

Lobgesang

(uit het 'Testament van Levi')

Es freuen sich die Himmel
und es jauchzet die Erde
und die Wolken jubeln
und ER öffnet die Tore des Paradieses
und entfernt das Schwert, das furchtbringende,
dem Menschen
und dann jubeln
Abraham Isaak und Jakob
und auch ich erfreue mich
und alle Heiligen bekleiden sich mit Jubel.

Inhoud

Michael keert in een soort drieëenheid terug naar zijn hemelse paleis. Eva heeft eveneens een drievuldige gestalte aangenomen en samen met de koren en het orkest begroet zij Michael met een hymne. Michael zegt hiervoor dank:

Donnerstag – Feiertag Michaels Inkarnation – Lasst uns unser Licht vereinen, die Erdentage zu erneuern.

Eva geeft hem drie planten ten geschenke alsmede drie licht-composities. Een oeroude vrouw onderbreekt de festiviteiten op magische wijze. Daarna schenkt Eva hem een aardbol ter herinnering aan zijn reis om de wereld. Vervolgens bederft een duivel het spel weer, hij raakt als Kobold, dansend en op zijn trombone blazend met Michael in een hevig gevecht gewikkeld. Dan verschijnen twee jongens met sopraan-saxofoons die alle aanwezigen als in betovering doen verstijven. Een bode brengt het bericht dat Luzifer weer problemen maakt.

Luzifer, een bas, schreeuwt de zaal in en maakt zich vrolijk over het hele schouwspel. Michael spreekt even met hem, hetgeen op een uitnodiging uitloopt: 'kun je ons nu niet eens één keertje met rust laten, Luzifer?' Luzifer verlaat het gezelschap vol walging.

Hier eindigt *Festival*; het volgende deel heet *Vision*. De wereldpremière van de scenische versie van de volledige *Donnerstag* zal plaatsvinden op 16 april 1981 in de Scala te Milaan, waarna aldaar tot 10 mei 1981 in totaal nog tien uitvoeringen zullen worden gegeven.

Festival is opgedragen aan mijn 12-jarige zoon Simon, die een van de beide saxofoonspelende jongens speelt.

Festival is geschreven in opdracht van de N.O.S.-radio. Na de wereldpremière op 14 juni 1980 in het Concertgebouw te Amsterdam in het kader van het Holland Festival zal de Duitse première plaatsvinden op 19 juni in de Tonhalle te Düsseldorf, geproduceerd door de W.D.R.-Köln.

Karlheinz Stockhausen
1-4-1980

Karlheinz Stockhausen over 'Licht'

Karlheinz Stockhausen: 'Na mijn compositie Sirius uit 1977 die was gebaseerd op de twaalf maanden, de tekens van de dierenriem en de vier seizoenen hield ik mij met de week bezig om een nieuwe inhoud te geven aan de dagen van de week. Ik ontdekte dat hun namen en hun betekenis in alle culturen en tradities betrekking hebben op bepaalde hogere wezens die goden of geesten genoemd worden. De dagen heten verschillend maar altijd beheerst dezelfde geest een bepaalde dag. Toen ontdekte ik dat elke dag zijn eigen kleur heeft, zowel voor ingewijden als niet-ingewijden en dat elke dag zijn betekenis heeft voor de mineralen, voor de planten en voor de wezende levens.' (-)

'De compositie die zal komen te bestaan uit zeven avondvullende stukken, een voor elke dag, heb ik Licht genoemd omdat alle dagen hun betekenis krijgen van een zon, de maan of een ster. In elke scène zijn er momenten dat het licht een hele specifieke rol speelt, het is wat deze zeven avonden met elkaar verbindt. Het wordt ook steeds duidelijker dat goddelijke wezens speciale vormen van licht zijn.' (-)

'In Donderdag beschuldigt Luzifer Michael ervan zich in te laten met menselijke wezens, die volgens hem bastaarden zijn, een mengsel van engelen en dieren. De mens is een vergissing en een misverstand.' (-)

'Ik begrijp zijn argumenten erg goed, zijn rebelle, zijn ontkenning van de schepping. Bewustzijn is pervers, Luzifer was en is altijd tegen de schepping van de mens geweest en het ondergaan van al het lijden voordat wij hogere wezens worden.' (-)

'Hij vindt echt dat de mens een treurig wezen is, het gevolg van een genetisch experiment. Ik ben het daar vaak mee eens, maar in mijn werk wordt geen oplossing gegeven. Er is geen eenvoudige overwinning, het laat de situatie van de mens erg duidelijk zien. Iedereen weet hoe onvolmaakt het hier is en hoe we ons bewust zijn dat het beter zou kunnen. Degenen die dat voelen weten dat dit leven niet de uiteindelijke oplossing is. We zouden de onvolmaaktheid en de middelmatigheid graag veranderen in een betere wereld. En als dat hier niet mogelijk is, omdat het hier, zoals ik altijd zeg een Kindergarten is, is het minste dat ik verwacht dat we hier in deze kleuterschool een goed examen doen en betere wezens worden en in een hogere wereld binnen kunnen gaan.' (-)

'De onsterfelijke geesten in mijn stuk zijn altijd bezig met het bestieren van wat er op vele planeten gebeurt. Voor mij is muziek geen hypothetische gebeurtenis maar een realistisch spel.' (-)

'Wat wij doen is het oproepen van een verschijning van deze geesten. Op een bepaalde manier is het een spiritistische gebeurtenis. De uitvoerders moeten zich door meditatie en concentratie voorbereiden om wezens te worden die door deze geesten bezeten kunnen worden, dat is wat ik werkelijk wil.' (-)

'De mensen die deelnemen zijn werkelijk geïnteresseerd in het ritueel. Ik geloof niet in theater dat ontspanning is voor iedereen, ongeacht wat hij denkt of waarin hij gelooft. Alleen de mensen die geloven in wat ik doe moeten komen en de spotters gaan maar ergens anders naar toe.'

(Fragmenten uit een interview van Kasper Jansen met Karlheinz Stockhausen, april 1980).

Lees de HOLLAND FESTIVAL-krant: Achtergronden en hoogtepunten uit het programma plus achttien pagina's interviews. Verkrijgbaar in de theaters en concertzalen voor f 1,-.

In samenwerking met **NRC** **HANDELSBLAD**